

УДК 338.486:327.51(477)

ЛЕПСЬКИЙ МАКСИМ,*доктор філософських наук,**професор Запорізького національного університету*

СТРАТЕГІЧНЕ ФОКУСУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОМУ КОНФЛІКТНОМУ ПРОТИСТОЯННІ В УКРАЇНІ

У статті розглядається стратегія як результат і стратегування як процес формування стратегії у внутрішньо- та зовнішньополітичних конфліктах в Україні. Автор розглядає сутнісні характеристики стратегії та звертає увагу на таку сутнісну характеристику як цілісність суб'єкта - України. Розглядаються рівні стратегічного фокусування суб'єкта в процесі рекогностування в конфліктній і військовій ситуації в країні. Досліджуються виклики та проблеми цілісності України, внутрішньоорганістичні протиріччя та розриви, проблеми балансу сил у геополітичному протистоянні, альтернативи дій для слабшого суб'єкта. Автор показує значення для фокусування суб'єкта таких процесів як: диференціація та інтеграція війни, її нові види (наприклад, гібридні й крос-системні війни). Дослідницька увага спрямована на аналіз просторової, часової та хронотопічної визначеностей сучасної війни. Особливу увагу автор роботи приділяє спрямованості суб'єкта на мир чи війну, на життя чи смерть у рекогностуванні стратегії подолання військового протистояння конфлікту.

Ключові слова: стратегія; стратегування; фокус; гібридні війни; крос-системні війни.

Постановка проблеми та стан її дослідження. У стратегії, як результаті, й стратегуванні, як процесі формування цього результату, визначають такі характеристики:

- цілісність суб'єкта стратегування, того соціального організму, який потребує стратегії (стратегія є здійсненням спрямованості цієї цілісності);

- вищий рівень керівництва цієї цілісності, оскільки управлінська підсистема масштабує свої сигнали цілісності, відбувається перетворення сигналу з керівної підсистеми у використанні сили організму через "тіло організму" (образ "психосоматики стратегії" відомий, наприклад, ще з роботи Б. М. Шапошнікова "Мозок армії");

- довгострокова перспектива як співвідношення коротко-, середньо- та довгострокових дій з позиції домінації довгострокового вимірювання. При цьому короткострокове стратегування розглядається як оперативні дії, середньострокове - як тактичні дії, а довгострокове, відповідно, як стратегічні дії;

- отримання конкурентних переваг по відношенню до інших соціальних організмів.

Формування мети статті. Розглянемо стратегічне фокусування в сучасному військовому конфліктному протистоянні в Україні через дослідження цілісності суб'єкта. У нашій науковій розвідці, цей суб'єкт - Україна.

Виклад основного матеріалу. У рекогностуванні цілісності суб'єкта України в якості істотних в стратегуванні виступають проблеми відриву управлінської підсистеми державної та політичної влади, акумульованої в руках політичної еліти, від тіла цілісного організму.

При цьому існує розрив також між попередньою елітою і системою управління, орієнтованою на цю еліту, і сучасною контролітою, що прийшла до влади, але не сформувала ще свою систему управління.

Одночасно народ України у формуванні громадянського суспільства кристалізує нову громадянську еліту в забезпеченні функцій цілісності, насамперед, у

волонтерському русі. Проблеми цілісності визначаються і попередньою абсолютизацією Донецької та Луганської областей в кадровій політиці, і симетричною зміною в тенденції до абсолютизації кількох регіонів контроліти.

Недовіра і опір управлінським сигналам громадянського суспільства і народу в цілому пов'язані з корупцією, олігархічним укладом, розглядом держави лише як ресурсу приватизації й послуг, але не як механізму цілісності.

Перебудова державної системи відбувається без чітких орієнтирів її сучасного і, тим більше, необхідного майбутнього функціонування. До того ж проектування державної системи відбувається під впливом глобальних гравців. Сучасні проросійські державні сліди ще не подолані, але вже введені європейські та євроатлантичні "гени". Випадкові "мутації" соціального організму та їх конфліктний характер багато в чому не дозволяють мобілізувати й сконцентрувати сили держави на розвиток.

Внутрішньодержавне протистояння розглядається з позиції неефективності організації дій - розкоординованості "психосоматики соціального організму". На це спрямована й інформаційна війна, коли локально органи соціального організму підпорядковуються або дезорієнтуються ззовні. Але проблеми цілісності як стратегічно передпосилочні та базові умови є тільки першою умовою стратегічного фокусування, хоча без нього такі рівні неможливі.

Цілісність соціального організму визначає не тільки суб'єктну мобілізацію, а й інтерсуб'єктні відносини. Традиційні геополітичні принципи як пізнані закономірності визначають розвиток геополітичних суб'єктів до рівня балансу сил - так, державні об'єднання або державні альянси протистояли один одному до появи відносної рівноваги сил в граничних відносинах. І це положення відображається в масштабі основних граничних суб'єктів геополітики, тому держави-лімітрофи

завжди виконували функції буфера, "поясу стабілізації" або поступово ставали частиною одного з суб'єктів протистояння.

Існують лише декілька альтернатив ситуації рівноваги сил в діях слабкого суб'єкта (слабкого з позиції демографічної, економічної, військової чи політичної потуги): по-перше, це стратегія концентрації сил слабкого учасника протистояння в слабкі зони ураження сильного противника; по-друге, стратегії використання сили супротивника проти нього самого, що з невеликими модифікаціями відомі як принципи дзю-до, джуджитсу чи айкідо; по-третє, зіткнення сильних супротивників має відбуватися бажано не на території слабкого; по-четверте, входження під захист сильного, відоме в історії як васалітет, оскільки в обмін на захист доводиться поступитися своїм суверенітетом; по-п'яте, інструменталізація захисту слабкого від агресії сильного, але як така, інструменталізація може забезпечуватися або власною економікою виробництва з високим рівнем інноваційності, або придбанням інструментів інших (із запізненням, як правило, не менше ніж на одне покоління зброї у порівнянні з поколіннями зброї розвинених країн); по-шосте, вихід в іншу реальність протистояння, часто це змінений або психоделічний стан свідомості, аналогією є стан берсеркера. Так, Ю. Лотман наводить подібний приклад із скандинавського епосу, в якому описується Берсерк, а після того пов'язує його з бойовими епізодами Другої світової війни. "Берсерк - це воїн, який перебуває постійно або в момент бою в стані "бойового безумства". Він бере участь у битві голий або вкритий однією шкурою, але в будь-якому випадку він не відчуває болю від ран. У битві він уподібнюється звіру, скидаючи з себе всі обмеження людської поведінки: гризе свій власний щит і кидається на ворогів, порушуючи всі правила бою. Включення одного такого воїна в бойовий човен різко підвищує боєздатність всього загону, бо вибиває супротивника із звичної ситуації. Цікаво, що в даному випадку уподібнення людини тварині мислиться як звільнення від усіх заборон, хоча, як ми бачили, реальна поведінка тварини має набагато більше заборон, ніж людська" [1, с. 43-44].

Непрогнозована асиметрія дії створює нестандартну реальність, подібно до акції в'єтнамських повстанців, відомою як "Загальний наступ". Період з травня по жовтень 1967 року став для комуністів Північного В'єтнаму часом гарячкової підготовки до майбутнього наступу, який отримав назву "Загальний наступ - Загальне повстання". В історію цей наступ увійшов під назвою Новорічного наступу або Операції "Тет", для здійснення якої до початку 1968 року були зосереджені сили Північного В'єтнаму і В'єтконгу - близько 435 тисяч осіб. У першому ешелоні мали наступати 84000 солдатів В'єтконгу, завдаючи основного удару по головних містах Півдня... Новорічний наступ виявився повною несподіванкою для американців ... Від Президента США Л. Джонсона було потрібно призвати в армію 400 тисяч резервістів. Незважаючи на те, що наступ північнов'єтнамських військ і В'єтконгу було відбито з великими втратами для нападників, в США були змушені переглянути свою тактику війни у В'єтнамі. Опитування громадської думки показували, що прихильників припинення війни більше, ніж прихильників її продовження. На цьому тлі особиста популярність президента країни вперше впала нижче 40%. У країні, яка вперше спостерігала за ходом війни по кольоровому телебаченню, ріс та ширився рух за мир. Останнє виявилось визначальним у прийнятті рішення про відмову від призову резервістів.

Це означало, що нових поповнень американські війська у В'єтнамі вже не отримають [2, с. 112-115].

Розвиток війни як взаємодії агресивних суб'єктів раніше розглядався виключно у військовій або військово-політичній сфері. Інші сфери життєдіяльності суспільства розглядалися як допоміжні або ресурсні засоби боротьби. Зараз розвиток війни сприймається як перетин просторів війни і відомий як гібридна війна, що відступає від диференціації сфер війни до війни гібридних дій у різних сферах життєдіяльності.

Тому домінація військових дій може переміщуватися, мігрувати в різних просторах або охоплювати ці простори. Зокрема екологічні, економічні, політичні, культурні (як боротьба ідентифікації і результатів людської діяльності), релігійні, соціальні (як боротьба за соціальну базу, так і її розпорошення) сфери. Необхідно відзначити, що боротьба за соціальну базу - це не тільки інформаційна боротьба, але й боротьба за якість життя. Так, звуження соціальної бази режиму В. Януковича, виключення малого та середнього бізнесу, не увага до бізнес-орієнтації студентської молоді призвели до втрати цієї соціальної бази.

Умовами соціальної боротьби є й соціально-структурні розриви між вищими соціальними верствами, середніми й нижчими верствами.

Не менш цікавим видається протистояння моделей соціальної якості життя. Просторові війни ведуться у цих сферах не тільки в контекстах референтних інтерсуб'єктних взаємодій (мікрорівні), але й на мезо-, макро- і метарівнях. До того ж відбувається технологізація скорочення або збільшення дистанції соціальних відносин. Так, після розпаду СРСР дистанція України і США була великою, залишалася пам'ять про "потенційного супротивника"; соціальна пам'ять про агресію Росії та анексію Криму, що формується зараз, скорочує дистанцію між Україною і США та збільшує її з Росією. Відбуваються полюси коливання. Подібне відбувається і в Росії: збільшення дистанції з США веде до зближення з Китаєм, і навпаки.

Просторові відносини необхідно розглядати в часі, в тому числі й військові. Тож далі говоримо про соціально-часові відносини. Війни ведуться за майбутнє і засоби розвитку в проектному значенні майбутнього. У цих війнах особливо актуальною є позиція про те, що ті, хто не хоче проектувати своє майбутнє, буде спроектований іншими. Війни ведуться також за минуле і його "приватизацію" - останнім часом ці війни отримали назву меморіальних. Не менш значущими є війни сьогодення, одними з найбільш значущих предметів яких є соціальна якість життя і соціальні травми як домінуючі мотивації цієї часової модальності.

Найважливішим напрямком перетину системних стратегій є крос-системні стратегії, які в ХХ столітті талановито охарактеризував А. Свечін як стратегію наступу і альтернативну стратегію змору [3]. Початок ХХІ століття популяризував ідеї Стівена Манна про стратегію керованого хаосу [4]. Якщо стратегії наступу або змору передбачають війни суб'єктів порядку, то в стратегії керованого хаосу домінуючими стають процеси саморегуляції війни. Цілком імовірно, наступною є стратегія некерovanого хаосу у використанні можливостей фазових переходів і режимів із загостренням (у значенні С. Курдюмова). До останніх можна віднести формування "вогнищ заморожених конфліктів" та інформаційну війну в протистоянні різних зрізів, контекстів і вимірів, що дезорганізує, розпорошує сили держави, громадянського суспільства і народу в цілому, не дозволяє мобілізувати і об'єднати зусилля суб'єктів.

Висновки

Розглянуті стратегії у визначенні цілісності суб'єкта передбачають інтеграцію в диференціації війни, але ця інтеграція визначена ключовою спрямованістю або "війни заради війни", або "війни заради миру". Війна суб'єкта життя орієнтована на збереження й розвиток життя і життєустрою суспільства. Війна суб'єкта смерті орієнтована на руйнування і незворотність смерті, її розвиток і диференціацію. Війну можна вести, акцентуючи увагу на тому, скільки життів зберегли, або на тому, скільки вбито ворогів і супротивників: найчастіше, ці процеси взаємопов'язані, але домінація завжди визначена.

Тому ключовою спрямованістю стратегії все-таки є онтологічна визначеність - на буття світу або на буття війни, на просторово-часову хронотопічність розвитку сфери й укладу війни, або сфери та укладу світу. Як і раніше, актуальною залишається діалектика Візантійської стратегії: хочеш миру - готуйся до війни. Необхідним

для сучасного військового конфлікту в Україні є визначення стратегічного фокусу й топографії конфлікту, а також його спрямованості на досягнення війни, перемир'я або миру, формування сфер життєдіяльності суспільства у форматі війни або миру, їх діалектики або абсолютизації окремих сторін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. М. Семіосфера / Ю. М. Лотман. - СПб. : "Искусство - СПб", 2000. - 704 с.
2. Сражения, изменившие ход истории: 1945-2004. / Баранов А. В., Герман А. А., Креленко Д. М., Лыкова Е. Ю., Степанов Ю. Г. ; [под ред. Н. И. Девятайкиной]. - Саратов : Лицей, 2005. - 560 с.
3. Свечин А. Стратегия [Электронный ресурс] / А. Свечин. - М. : Военный вестник, 1927. - 265 с. - Режим доступа : http://swetschin.narod.ru/books/Svechin_AA_Strategy.pdf.
4. Манн С. Теория хаоса и стратегическое мышление [Электронный ресурс] / С. Манн. - Режим доступа : <http://spkurdyumov.ru/what/mann/>.

Лепский Максим,

доктор философских наук, профессор Запорожского национального университета

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ФОКУСИРОВАНИЕ В ВОЕННОМ КОНФЛИКТНОМ ПРОТИВОСТОЯНИИ В УКРАИНЕ

В статье рассматриваются стратегия как результат и стратегирование как процесс формирования стратегии во внутри- и внешнеполитических конфликтах в Украине. Автор анализирует существенные характеристики стратегии и останавливает внимание на такой характеристике как целостность субъекта - Украины. Рассматриваются уровни стратегического фокусирования субъекта в процессе рекогносцировки в конфликтной и военной ситуации в стране. Исследуются вызовы и проблемы целостности Украины, внутриорганизмические противоречия и разрывы, проблемы баланса сил в геополитическом противостоянии, альтернативы действий для более слабого субъекта. Показана значимость для фокусировки субъекта таких процессов как: дифференциация и интеграция войны, ее новые виды (например, гибридные и кросс-системные войны). Исследовательское внимание направлено на анализ пространственной, временной и хронотопической особенностей современной войны. Акцентирована направленность субъекта на мир или войну, на жизнь или смерть в рекогносцировке стратегии преодоления военного противостояния конфликта.

Ключевые слова: стратегия; стратегирование; фокус; гибридные войны; кросс-системные войны.

Lepskiy Maksym,

Doctor of Philosophy, professor of Zaporizhzhya National University

STRATEGIC FOCUS IN MILITARY CONFLICT CONFRONTATION IN UKRAINE

The article examines the strategy and strategizing as a result of the process of strategy formation of internal and external conflicts in Ukraine. The author explores the essential characteristics of the strategy and pays special attention to such an essential characteristics of the integrity of the subject, of Ukraine. The levels of strategic focus of the subject in the process of reconnaissance in the conflict and military situation in the country are viewed. The research is also aimed at the challenges and problems of the integrity of Ukraine, internal contradictions and gaps, challenges for the balance of power in the geopolitical confrontation, alternative actions for the weaker entity. The author provides research of the importance of the subject to focus on such processes as differentiation and integration of war, its new types (e.g., hybrid and cross-system wars). The research focus is on the analysis of spatial, temporal and chronotopic definition of modern war. Particular attention is paid in the work to the focus on the subject of peace or war, life or death in the reconnaissance strategy to overcome the conflict or military confrontation.

Keywords: strategy, strategizing, focus, hybrid war, cross-system war.

REFERENCES

1. Lotman Yu. M. (2000), Semiosphere, Iskusstvo-SPb, St-Petersburg, 704 p. (rus).
2. Baranov A. V., German A. A., Krelenko D. M., Lykova E. Yu., Stepanov Yu .G. [Deviatajkina N. I. ed.]. (2005), Battles that changed the course of history: 1945-2004, Liceum, Saratov, 560 p. (rus).
3. Svetchin A. (1927), Strategy, *Voyenny vestnik*, available at: http://swetschin.narod.ru/books/Svechin_AA_Strategy.pdf (rus).
4. Mann S. Theory of the Chaos and strategic thinking, available at: <http://spkurdyumov.ru/what/mann/> (rus).

© Лепський Максим

Надійшла до редакції 04.02.2015

№ 2 (134), спецвипуск, лютий 2015 р.